



LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2012. gada 21. jūnijā

lietā Nr. 2011-20-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,

pēc Andreja Klišina konstitucionālās sūdzības,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2012. gada 25. maijā tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Valsts sociālo pabalstu likuma 20. panta pirmās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. 2002. gada 31. oktobrī Saeima pieņēma Valsts sociālo pabalstu likumu (turpmāk – Pabalstu likums). Saskaņā ar šā likuma 1. pantu tā mērķis citastarp ir noteikt valsts sociālo pabalstu (turpmāk arī – pabalsti) veidus, to personu loku, kurām ir tiesības uz pabalstiem, pabalstu piešķiršanas nosacījumus un piešķiršanas un izmaksas kārtību.

Pabalstu likuma 2. pants noteic, ka pabalsti ir valsts atbalsts naudas izmaksu veidā, kuru saņem pie noteiktām iedzīvotāju grupām piederīgas personas situācijās, kad ir nepieciešami papildu izdevumi vai kad šīs personas nespēj gūt ienākumus un kad nav paredzēta kompensācija no valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas.

Šā likuma 13. pantā paredzēti valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta piešķiršanas nosacījumi. Saskaņā ar šā panta pirmās daļas 2. punktu pabalstu piešķir personai, kurai nav tiesību saņemt valsts pensiju vai apdrošināšanas atlīdzību sakarā ar nelaiemes gadījumu darbā vai arodslimību, ja persona atzīta par invalīdu un pārsniegusi 18 gadu vecumu. Šīm personām valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu piešķir uz noteikto invaliditātes laiku.

Pabalstu likuma 20. panta pirmās daļas 1. punkts (turpmāk – apstrīdētā norma) noteic, ka regulāri izmaksājamo valsts sociālo pabalstu izmaksu pārtrauc uz laiku, kamēr pabalsta saņēmējs vai bērns, par kuru tiek maksāts pabalsts, atrodas pilnā valsts apgādībā.

2. Pieteikuma iesniedzējs Andrejs Klišins (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) norāda, ka 2004. gada 21. oktobrī viņam piešķirta III invaliditātes grupa, bet kopš 2010. gada 20. septembra – II invaliditātes grupa bez termiņa ierobežojuma.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2010. gada 22. februāra lēmumu Nr. 10436 viņam piešķirts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts. Tā izmaksa esot pārtraukta saskaņā ar apstrīdēto normu, jo Pieteikuma iesniedzējs atrodies ieslodzījuma vietā. Arī administratīvā tiesa neesot apmierinājusi viņa pieteikumu par viņam piešķirtā valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksāšanu.

Pieteikumā norādīts, ka jēdziens „pilna valsts apgādība” jāsaprot tādējādi, ka „personai nevajag naudu sevis uzturēšanai”, taču to nevar attiecināt uz personām ar invaliditāti, jo valsts nenodrošina invaliditātes seku samazināšanu un netiek apmierinātas personu ar invaliditāti īpašās vajadzības.

Personas ar invaliditāti, atrodoties ieslodzījuma vietā, neesot pilnā valsts apgādībā, tāpēc tām esot izmaksājams valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka viņam nav naudas, lai samaksātu LVL 0,50 par katru valsts kompensējamo zāļu recepti. Viņam neesot arī līdzekļu, par ko nosūtīt vēstules radniekiem, iegādāties apģērbu, apavus un citus nepieciešamos priekšmetus, maksāt par iztērēto elektroenerģiju (tāpēc neesot iespējas skatīties televizoru), izgatavot dokumentu kopijas, atvaļinājuma laikā apmeklēt ārstus un iegādāties ārsta izrakstītās zāles. Līdz ar to apstrīdētā norma liedzot Pieteikuma iesniedzējam Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 109. pantā garantētās tiesības uz sociālo nodrošinājumu.

Savukārt savos papildu paskaidrojumos Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķis ir invaliditātes seku samazināšana, nevis personas pamatvajadzību (piemēram, ēdiens, apģērbs, mājoklis) apmierināšana. Ieslodzījuma vietu pārvaldei neesot līdzekļu invaliditātes seku mazināšanai, tāpēc ieslodzīto invalīdu vajadzības netiekot apmierinātas. Līdz ar to neesot pamata pārtraukt valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksu personām, kuras atrodas ieslodzījuma vietā.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst arī Satversmes 91. pantā nostiprinātajam vienlīdzības principam, jo bez objektīva un saprātīga pamata paredz atšķirīgu attieksmi pret divām personu grupām. Proti, personas, kuru apdrošināšanas stāžs ir garāks par trim gadiem un kurām piešķirta invaliditātes pensija, to varot saņemt arī tad, ja atrodas ieslodzījuma vietā, savukārt ieslodzījuma vietā esošās personas, kurām piešķirts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, to nevarot saņemt. Tāpat apstrīdētā norma paredzot atšķirīgu attieksmi pret personām ar invaliditāti, kuras atrodas ieslodzījuma vietā un kurām valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksa pārtraukta, un personām ar invaliditāti, kuras atrodas brīvībā un var saņemt dažāda veida sociālo palīdzību. Savukārt pret ieslodzījumā esošām personām ar invaliditāti un bez invaliditātes nepamatoti esot paredzēta vienāda attieksme, lai gan šīs personu grupas atrodas atšķirīgos apstākļos.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. un 109. pantam.

Pēc Saeimas ieskata, viens no veidiem, kādos valsts īsteno personu tiesības uz sociālo nodrošinājumu, ir pilnā valsts apgādība. Sociālās drošības pasākumi esot kompensējoši, piemēram, sociālā palīdzība personai tiekot sniegta, ja tā nevar saņemt sociālās apdrošināšanas pakalpojumus. Valsts nesniedzot vairāku veidu sociālās drošības pasākumus vienai personai viena un tā paša sociālā riska apstākļos. Valsts ar tās rīcībā esošajiem resursiem rīkojoties pēc iespējas taupīgāk, lai sociālais nodrošinājums būtu pieejams pēc iespējas vairāk cilvēkiem, tajā pašā laikā stimulējot cilvēkus pašus iesaistīties sociālās apdrošināšanas sistēmā.

Tā kā Pieteikuma iesniedzējs atrodas pilnā valsts apgādībā, viņa tiesības uz sociālo nodrošinājumu jau tiekot īstenotas. Tāpat ar apstrīdēto normu netiekot pārkāpts Satversmes 91. pantā noteiktais vienlīdzības princips. Ja papildus pilnai valsts apgādībai valsts Pieteikuma iesniedzējam piešķirtu arī sociālās palīdzības sistēmas pakalpojumus, tā būtu atkāpšanās no sociālo nodrošinājumu garantējošo tiesību pamatprincipiem.

Saeima vērš Satversmes tiesas uzmanību uz to, ka apstrīdētā norma nenosaka pilnas valsts apgādības saturu un apjomu. No pieteikuma netieši izrietot secinājums, ka patiesībā Pieteikuma iesniedzēju neapmierina to pakalpojumu apjoms, kurus valsts sniedz, kamēr viņš atrodas pilnā valsts apgādībā.

Pēc Saeimas ieskata, apstrīdētās normas atcelšana un pabalsta izmaksāšana personām, kas atrodas pilnā valsts apgādībā, nebūtu sistēmiski pareizs risinājums, jo ar sociālās palīdzības sistēmas starpniecību nebūtu iespējams ne pietiekami apmierināt personu vajadzības, nedz arī novērst iespējamus pilnās valsts apgādības sistēmas trūkumus vai nepilnības. Turklāt, atceļot apstrīdēto normu, iespējamus trūkumus pilnā valsts apgādībā esošo personu medicīniskās aprūpes nodrošināšanas jomā tāpat nevarēšot novērst. Tādēļ Saeima lūdz atzīt apstrīdēto normu par atbilstošu Satversmes 91. un 109. pantam.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – norāda, ka valstij ir pienākums izveidot tiesību uz sociālo nodrošinājumu efektīvu realizēšanas mehānismu. Tieslietu ministrija uzskata, ka apstrīdētajā normā lietotā jēdziena „pilna valsts apgādība” iztulkošana ir tiesību piemērotāju ziņā. Kaut arī normatīvie akti tieši nenosakot, ka ieslodzītie ir pilnā valsts apgādībā, saskaņā ar tiesu praksi ieslodzījuma vietās esošās personas esot uzskatāmas par tādām, kas atrodas pilnā valsts apgādībā.

Tieslietu ministrija norāda, ka atbilstoši normatīvajiem aktiem visiem ieslodzītajiem bez izņēmuma tiek apmierinātas viņu ikdienas pamatvajadzības, proti, nodrošināts „pagaidu mājoklis” (ar to saprotot noteiktu dzīvojamo telpu ieslodzījuma vietā), uzturs, sadzīves lietas, komunālie pakalpojumi, kā arī veselības aprūpe. Arī atklāta tipa cietumā ieslodzītie tiek nodrošināti ar apģērbu un apaviem. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja tiesības uz sociālo nodrošinājumu jau tiek īstenotas. Ja papildus valsts sniegtajam nodrošinājumam ieslodzījuma vietā Pieteikuma iesniedzējam piešķirtu arī sociālās palīdzības sistēmas pakalpojumus, viņš no valsts saņemtu divkāršu aprūpi. Šāda attieksme atšķirtos no attieksmes pret personām ar invaliditāti, kuras atrodas brīvībā, kā arī radītu papildu slogu budžetam kopumā. Līdz ar to apstrīdētās normas leģitīmais mērķis esot sabiedrības interesēs novērst divkāršu valsts aprūpi ieslodzītajām personām, kuras jau atrodas pilnā valsts apgādībā. Apstrīdētā norma esot piemērota leģitīmā mērķa sasniegšanai un atbilstot arī samērīguma principam.

Persona ar invaliditāti, kura atrodas ieslodzījuma vietā, esot pilnā valsts apgādībā un neesot pielīdzināma personai ar invaliditāti, kura neatrodas ieslodzījuma vietā. Līdz ar to šādā situācijā esot pieļaujama un pat nepieciešama atšķirīga attieksme pret minētajām personu grupām.

Likumdevējs paralēli valsts pienākumam nodrošināt ieslodzītajiem noteiktas sociālās garantijas esot paredzējis arī ieslodzīto tiesības pašiem apmaksāt viņiem nepieciešamos speciālos pakalpojumus. Ieslodzīto apgādes sistēma esot izveidota pēc tāda principa, ka primārās nepieciešamības preces un

pakalpojumus nodrošina valsts, bet ekskluzīvāki pakalpojumi vai īpašu tiesību izmantošana ir apmaksājama no ieslodzīto pašu līdzekļiem.

Tieslietu ministrija norāda, ka invaliditātes pensiju apdrošināšanai nepieciešamais minimālais stāžs – trīs gadi – ir ļoti minimāla prasība, kurai jābūt izpildītai, lai persona pretī saņemtu plašu un ilglaicīgu sociālo pakalpojumu – invaliditātes pensiju. Invaliditātes pensiju sistēma un valsts sociālo pabalstu sistēma neesot savstarpēji salīdzināmas sistēmas.

Analoģiski apstrīdētajai normai Pabalstu likuma 20. panta otrā un piektā daļa paredzot, ka tiek pārtraukta pabalstu izmaksa par bērnu, ja viņš tiek ievietots valsts, pašvaldības vai privātā bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē un atrodas pilnā tās apgādībā vai tiek nodots audzināšanā audžuģimenei. Savukārt personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, pabalsta izmaksa tiek pārtraukta, kad tā tiek ievietota valsts vai pašvaldības ilgstošas sociālās aprūpes vai sociālās rehabilitācijas institūcijā. Līdz ar to apstrīdētā norma sistēmiski iederoties likumdevēja noteiktajā kārtībā, kas paredz, ka pabalstu izmaksa pārtraucama izskatāmās lietas faktiskajiem apstākļiem analoģiskos gadījumos.

Ņemot vērā minēto, Tieslietu ministrija uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. un 109. pantam.

5. Pieaicinātā persona – Labklājības ministrija – norāda, ka jēdziens „pilna valsts apgādība” minēts vairākos normatīvajos aktos, kas regulē sociālās drošības jomu. Izvērtējot ieslodzījumā esošo personu ar invaliditāti atrašanos pilnā valsts apgādībā, esot jāņem vērā šo personu vajadzības pēc atbilstošas veselības aprūpes. Labklājības ministrija uzskata: personas ar invaliditāti, atrodoties ieslodzījuma vietā, ir pilnā valsts apgādībā, ja tām tiek nodrošināta invaliditātes seku mazināšana. No Satversmes tiesas 2010. gada 9. marta sprieduma lietā Nr. 2009-69-03 izrietot, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksa ieslodzījumā esošām personām ar invaliditāti būtu pretrunā ar apstrīdētās normas mērķi – novērst divkāršu valsts aprūpi personām, kuru pamatvajadzību apmierināšana tiek nodrošināta par valsts

pamatbudžeta līdzekļiem. Arī Labklājības ministrija uzskata, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksa personām, kas atrodas pilnā valsts apgādībā, būtu sistēmiski nepareizs risinājums. Tā vietā personām ar invaliditāti ieslodzījuma vietās esot jānodrošina atbilstoša veselības aprūpe.

Labklājības ministrija arī norāda, ka ieslodzījuma vietā esošas personas, kurām piešķirta invaliditātes pensija, un personas, kurām piešķirts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, nav salīdzināmos apstākļos.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – uzskata, ka šajā lietā pirmkārt izvērtējams jautājums par apstrīdētās normas interpretāciju un piemērošanu, proti, jānoskaidro, vai tajā ietvertais jēdziens „pilna valsts apgādība” attiecināms uz personām ar invaliditāti, kuras atrodas ieslodzījuma vietā.

Tiesībsargs norāda, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķis attiecībā uz personām ar invaliditāti ir sniegt materiālu palīdzību ar invaliditāti saistīto izdevumu segšanai gadījumos, kad persona nevar saņemt kompensāciju no valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas.

Tiesībsargs piekrīt Saeimas viedoklim, ka gadījumos, kad personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu tiek īstenotas, ir pamatots ierobežojums saņemt līdzīga rakstura sociālās palīdzības pakalpojumu. Tāpēc esot jānoskaidro, vai ieslodzījumā tiek apmierinātas personas pamatvajadzības, jo to apmierināšana esot primārais tiesību uz sociālo nodrošinājumu uzdevums. Jēdziena „pilna valsts apgādība” iztulkošana esot atstāta tiesību piemērotāju ziņā, un par personām, kas atrodas pilnā valsts apgādībā, tiek uzskatītas arī personas, kuras atrodas ieslodzījuma vietā. Pēc Tiesībsarga ieskata, šajā gadījumā jānošķir tiesiskais aspekts un faktiskā situācija.

Tiesībsargs norāda, ka tā rīcībā līdz šim bijusi informācija liecinājusi, ka ieslodzījuma vietās personas ar invaliditāti faktiski neatrodas pilnā valsts apgādībā. Taču pēdējā laikā veselības aprūpes jomas normatīvais regulējums vairākas reizes grozīts, veselības aprūpi ieslodzījuma vietās tuvinot vispārējai valstī pastāvošajai veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanas kārtībai un

paplašinot personām ar invaliditāti pieejamo pakalpojumu klāstu ieslodzījuma vietās. Ieslodzīto veselības aprūpe tiek nodrošināta piešķirtā finansējuma ietvaros.

Tiesībsargs secina, ka personām ar invaliditāti ir jānodrošina to pamatvajadzību apmierināšana, kuras saistītas ar invaliditātes sekām, pretējā gadījumā netiek īstenotas personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu un šīm personām netiek nodrošināta pilna valsts apgādība. Tiesībsargs uzskata, ka jautājums par personu ar invaliditāti tiesībām uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu ieslodzījuma vietās risināms apstrīdētās normas piemērošanas gaitā. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai katrā individuālā gadījumā esot jāizvērtē gan tiesiskie, gan faktiskie apstākļi un, ja nepieciešams, jāpieņem lēmums par pabalsta izmaksas turpināšanu.

7. Pieaicinātā persona – Ieslodzījuma vietu pārvalde – norāda, ka šobrīd nevienā spēkā esošā normatīvajā aktā nav definēts jēdziens „pilna valsts apgādība”, kā arī nav noteikts, ka personas, kuras atrodas ieslodzījuma vietās, ir pilnā valsts apgādībā. Savukārt likumdevējs noteicis valsts pienākumu dot ieslodzītajiem, tostarp personām ar invaliditāti, noteiktas garantijas, proti, nodrošināt tos ar pirmās nepieciešamības priekšmetiem, dzīvojamo platību un uzturu, veselības aprūpi. Ieslodzītajiem esot iespēja strādāt un pelnīt naudu. Tāpat viņiem esot pienākums pašiem apmaksāt ieslodzījuma vietā saņemtās maksas pakalpojumus, piemēram, maksāt par personīgās tehnikas patērēto elektroenerģiju. Valsts nodrošinot ieslodzītajiem veselības aprūpi normatīvajos aktos noteiktajā apjomā. Ieslodzījuma vietu pārvalde secina, ka pilnā valsts apgādībā atrodas tikai bērni līdz četrus gadu vecumam, ja tie uzturas ieslodzījuma vietā kopā ar savu ieslodzīto māti. Savukārt tas, ka visi ieslodzītie atrodas pilnā valsts apgādībā, izrietot tikai no Satversmes tiesas spriedumiem, piemēram, no sprieduma lietā Nr. 2009-69-03.

Ieslodzījuma vietu pārvalde informē, ka ieslodzījuma vietās strādā sociālie darbinieki, kuri konsultē un informē personas ar invaliditāti par sociālo problēmu risināšanas iespējām soda izciešanas laikā un pēc tā, veicina

ieslodzīto personu sociālo prasmju atjaunošanu vai jaunu prasmju apguvi, palīdz personu apliecinošu dokumentu vai citu formalitāšu kārtošanā. Atklātajā cietumā apģērbs netiekot izsniegts visiem ieslodzītajiem, bet vienīgi tiem, kuriem nav sava apģērba un tā iegādei nepieciešamo līdzekļu. Ieslodzītie saņemot efektīvākās un izmaksu ziņā lētākās zāles, bet pacientu līdzmaksājumi par zālēm, tāpat kā visi izdevumi par ieslodzīto personu ārstēšanu Latvijas Cietumu slimnīcā vai ārstniecības iestādēs ārpus ieslodzījuma vietām (transporta un apsardzes izdevumi, specifiskie izmeklējumi u.c.), tiek segti no ieslodzījuma vietas līdzekļiem.

8. Pieaicinātā persona – Nacionālais veselības dienests – norāda, ka ieslodzīto personu veselības aprūpes nodrošināšanas un finansēšanas kārtību regulē Latvijas Sodu izpildes kodekss, Ministru kabineta 2007. gada 20. marta noteikumi Nr. 199 „Noteikumi par apcietināto un notiesāto personu veselības aprūpi izmeklēšanas cietumos un brīvības atņemšanas iestādēs”, kā arī vairāki citi normatīvie akti.

Nacionālais veselības dienests paskaidro, ka personas invaliditāte vai atrašanās ieslodzījuma vietā nav pamats tam, lai persona tiktu atbrīvota no LVL 0,50 samaksas par katru recepti, iegādājoties kompensējamo zāļu sarakstā iekļautās zāles.

9. Rīgas Centrālcietums, Brasas cietums, Daugavgrīvas cietums, Ilģuciema cietums, Jelgavas cietums, Liepājas cietums, Olaines cietums, Šķirotavas cietums, Vecumnieku cietums un Valmieras cietums informē, ka apmēram puse no personām ar invaliditāti nesaņem invaliditātes pensiju. Taču atsevišķās ieslodzījuma vietās šādu personu īpatsvars esot vēl lielāks, piemēram, Daugavgrīvas cietumā no 46 personām ar invaliditāti 29 personas nesaņemot invaliditātes pensiju, bet Valmieras cietumā no 19 personām ar invaliditāti 15 personas nesaņemot invaliditātes pensiju.

Ieslodzījuma vietas arī informēja Satversmes tiesu, ka tajās strādā sociālie darbinieki, tiek segti ieslodzīto veselības aprūpes izdevumi un

nepieciešamības gadījumā arī LVL 0,50 maksājums par katru valsts kompensējamo zāļu recepti.

Secinājumu daļa

10. Satversmes 109. pants nosaka:

„Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.”

Satversmes tiesa norādījusi, ka sociālās tiesības ir ļoti nozīmīgas, taču vienlaikus īpašas, atšķirīgas cilvēktiesības, jo šo tiesību realizācija ir atkarīga no katras valsts ekonomiskās situācijas un pieejamiem resursiem. Satversmes 109. pants garantē iedzīvotājiem tiesības uz stabilu un prognozējamu, kā arī efektīvu, taisnīgu un ilgtspējīgu sociālās aizsardzības sistēmu, kura nodrošina samērīgu sociālo nodrošinājumu. Taču šī norma arī paredz un pieļauj zināmas atšķirības sociālā nodrošinājuma saņemšanā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2001. gada 13. marta sprieduma lietā Nr. 2000-08-0109 secinājumu daļu un 2010. gada 15. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2009-88-01 8. punktu*).

Valsts izveidojusi sociālās drošības sistēmu, kurā ietilpst sociālās apdrošināšanas pakalpojumi, sociālā palīdzība un citi pasākumi. Valstij ir rīcības brīvība to metožu un mehānismu izvēlē, ar kādiem tiesības uz sociālo nodrošinājumu īstenojamas. Lēmumi šajā jomā parasti vairāk atkarīgi nevis no juridiskiem, bet politiskiem apsvērumiem, kas savukārt atkarīgi no likumdevēja priekšstata par valsts sociālo pakalpojumu sniegšanas principiem, valsts ekonomiskās situācijas un sabiedrības vai kādas tās daļas īpašas nepieciešamības pēc valsts palīdzības vai atbalsta (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 15. un 21. punktu*). Taču valsts rīcības brīvība nav absolūta. Attiecībā uz sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem, kuru saņemšana atkarīga no personas veiktajām iemaksām valsts sociālās apdrošināšanas budžetā, valsts rīcības brīvība ir šaurāka (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2004. gada 26. marta sprieduma lietā Nr. 2003-22-01 11. punktu*). Savukārt attiecībā uz sociālās palīdzības

pakalpojumiem, kuru saņemšana nav atkarīga no personas veiktajām iemaksām, valsts rīcības brīvība ir plašāka.

11. Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1. panta 17. punktu sociālā palīdzība ir naudas vai mantisks pabalsts personām (ģimenēm), kurām trūkst līdzekļu pamatvajadzību apmierināšanai. Viena no sociālās palīdzības formām ir valsts sociālie pabalsti.

11.1. Apstrīdētā norma noteic, ka regulāri izmaksājamo valsts sociālo pabalstu izmaksu pārtrauc uz laiku, kamēr pabalsta saņēmējs vai bērns, par kuru tiek maksāts pabalsts, atrodas pilnā valsts apgādībā.

Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir viens no regulāri izmaksājamiem pabalstiem, ko saskaņā ar Pabalstu likuma 13. panta pirmo daļu piešķir personām, kurām nav tiesību saņemt valsts pensiju vai apdrošināšanas atlīdzību sakarā ar nelaiemes gadījumu darbā vai arodslimību. Likuma „Par valsts pensijām” 14. panta pirmā daļa noteic, ka tiesības uz invaliditātes pensiju ir personām, kuru sociālās apdrošināšanas stāžs nav mazāks par trim gadiem. Tā kā Pieteikuma iesniedzējam tas ir mazāks par trim gadiem, viņam nav piešķirta invaliditātes pensija. Savukārt viņam piešķirtā valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksa tika pārtraukta, pamatojoties uz apstrīdēto normu.

11.2. Apstrīdētā norma ir plaša un attiecas uz visiem regulāri izmaksājamo pabalstu saņēmējiem, tostarp uz sociāli neapdrošinātām personām ar invaliditāti, kurām piešķirts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts. Turklāt ar atrašanos pilnā valsts apgādībā tiek saprasta personu atrašanās gan ieslodzījuma vietā, gan arī citās institūcijās, piemēram, valsts ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, specializētās ārstniecības iestādēs. Ar apstrīdēto normu aptverti arī gadījumi, kad pilnā valsts aprūpē atrodas bērns, par kuru piešķirts kāds no regulāri izmaksājamiem pabalstiem.

Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi: ja apstrīdētā norma attiecas uz plašu atšķirīgu situāciju kopumu, tad ir nepieciešams precizēt, ciktāl tā šo normu izvērtēs (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 28. maija sprieduma*

lietā Nr. 2008-47-01 6. punktu un 2011. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2011-03-01 13. punktu).

Konstitucionālajā sūdzībā apstrīdēta vienīgi valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksas pārtraukšana uz laiku, kamēr persona ar invaliditāti atrodas ieslodzījuma vietā. Līdz ar to Satversmes tiesai nav pamata izvērtēt apstrīdēto normu pilnībā, bet vienīgi tiktāl, ciktāl tā attiecas uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksas pārtraukšanu personām ar invaliditāti, kuras izcieš brīvības atņemšanas sodu ieslodzījuma vietā.

12. Visupirms Satversmes tiesai jāizvērtē, vai apstrīdētā norma vispār ierobežo personai Satversmes 109. pantā noteiktās tiesības uz sociālo nodrošinājumu, kā uzskata Pieteikuma iesniedzējs. Tāpēc citastarp ir jānoskaidro jēdziena „pilna valsts apgādība” saturs un jēga.

12.1. Jēdziena „pilna valsts apgādība” skaidrojums *expressis verbis* nevienā normatīvajā aktā nav ietverts. Arī pats minētais jēdziens lietots tikai dažos normatīvajos aktos.

Satversmes tiesa piekrīt Saeimai un pieaicinātajām personām – Tieslietu ministrijai, Labklājības ministrijai un Tiesībsargam, ka jēdziena „pilna valsts apgādība” iztulkošana un satura atklāšana atstāta tiesību normu piemērotāju ziņā. Saskaņā ar Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta un citu administratīvo tiesu praksi atrašanās pilnā valsts apgādībā nozīmē to, ka persona atrodas no valsts pamatbudžeta finansētā iestādē, kura tiesību normās paredzētajā kārtībā nodrošina personas pamatvajadzību apmierināšanu (*sk., piemēram, Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 22. augusta lēmuma lietā Nr. SKA-818/2011 8. punktu*).

Satversmes tiesa vairākkārt secinājusi, ka ieslodzītie atrodas pilnā valsts apgādībā. To atzinis arī Ministru kabinets (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 12. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-15-03 konstatējošo daļu un secinājumu daļas 3.1. punktu un 2010. gada 9. marta sprieduma lietā Nr. 2009-69-03 3. un 8.3. punktu*).

12.2. Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1. panta 11. punktu par personas pamatvajadzībām uzskatāms ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe un obligātā izglītība.

Ieslodzīto personu materiālo un sadzīves vajadzību apmierināšanai nodrošināmo pakalpojumu apjomu vispārīgi nosaka Latvijas Sodū izpildes kodeksa 77. pants. Savukārt Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumi Nr. 1022 „Noteikumi par ieslodzīto personu uztura un sadzīves vajadzību materiālā nodrošinājuma normām” satur detalizētu ieslodzīto personu vajadzību materiālā nodrošinājuma uzskaitījumu.

12.3. Satversmes tiesa ir atzinusi: „Nodrošinot ieslodzītos ar uzturu, jāņem vērā, ka viņi atrodas pilnā valsts apgādībā, kā arī valsts iestāžu pakļautībā. [...] Līdz ar to lielākā daļa ieslodzīto ir atkarīgi no uztura, ko tiem nodrošina valsts. Tādēļ valstij ir pienākums nodrošināt ieslodzītos ar pietiekamu uzturu” (*Satversmes tiesas 2010. gada 9. marta sprieduma lietā Nr. 2009-69-03 8.3. punkts*).

Tāpat kā attiecībā uz uzturu, lielākā daļa ieslodzīto personu var saņemt vienīgi tos veselības aprūpes pakalpojumus, kurus tām nodrošina valsts.

Veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanas kārtību ieslodzītajām personām vispārīgi nosaka Latvijas Sodū izpildes kodeksa 78. pants. Pamatojoties uz šīs normas pirmo daļu, Ministru kabinets 2007. gada 20. martā izdevis noteikumus Nr. 199 „Noteikumi par apcietināto un notiesāto personu veselības aprūpi izmeklēšanas cietumos un brīvības atņemšanas iestādēs”, kuru 2. punkts paredz, ka ieslodzītie bez maksas saņem:

- 1) primāro veselības aprūpi, izņemot plānveida stomatoloģisko palīdzību;
- 2) neatliekamo stomatoloģisko palīdzību;
- 3) sekundāro veselības aprūpi, kura sniedzama neatliekamā kārtā, kā arī sekundāro veselības aprūpi, kuru sniedz cietuma ārsti atbilstoši specialitātei;
- 4) efektīvākās un izmaksas ziņā lētākās zāles, kuras izrakstījusi cietuma ārstniecības persona.

Šis uzskaitījums ir vispārīgs, un saskaņā ar to katram ieslodzītajam nodrošināmi viņam nepieciešamie veselības aprūpes pakalpojumi. Savukārt katram ieslodzītajam nepieciešamo veselības aprūpes pakalpojumu apjoms ir atkarīgs no individuāliem kritērijiem un līdz ar to atšķirīgs.

Invaliditātes likuma 5. panta pirmā daļa noteic, ka invaliditāte ir ilgstošs vai nepārejošs ļoti smagas, smagas vai mērenas pakāpes funkcionēšanas ierobežojums, kas ietekmē personas garīgās vai fiziskās spējas, darbības, pašaprūpi un iekļaušanos sabiedrībā. Savukārt saskaņā ar likuma „Par sociālo drošību” 12. pantu personām ar invaliditāti neatkarīgi no to invaliditātes cēloņa citastarp ir tiesības uz palīdzību veselības stāvokļa uzlabošanā, tādu apstākļu radīšanā un pasākumu veikšanā, kas novērstu veselības stāvokļa pasliktināšanos un veicinātu veselības un darbības zaudējuma pakāpes samazināšanos.

Satversmes tiesa secina, ka viena no personu ar invaliditāti pamatvajadzībām ir vajadzība saņemt tādus veselības aprūpes pakalpojumus, kas novērstu veselības stāvokļa pasliktināšanos un mazinātu invaliditātes sekas. Tādējādi personām ar invaliditāti nepieciešamo veselības aprūpes pakalpojumu klāsts ir plašāks un ieslodzījuma vietā esoša persona ar invaliditāti atrodas pilnā valsts apgādībā tikai tad, ja var saņemt tieši tai nepieciešamos veselības aprūpes pakalpojumus.

Līdz ar to par personu ar invaliditāti pamatvajadzībām uzskatāmas arī tās vajadzības, kas saistītas ar šo personu īpašo veselības stāvokli, un šīm pamatvajadzībām jātiek apmierinātām, ja personas ar invaliditāti atrodas pilnā valsts apgādībā.

13. Attiecībā uz pieteikumā minētajiem faktiskajiem apstākļiem Satversmes tiesa norāda, ka saskaņā ar Tieslietu ministrijas un Ieslodzījuma vietu pārvaldes sniegto informāciju ieslodzītie, ja tas nepieciešams, tiek nodrošināti ar apģērbu arī atklātajos cietumos (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 124. un 183. lpp.*). Tāpat ieslodzījuma vietas informē, ka tiek segti pacientu

maksājumi LVL 0,50 apmērā par katru valsts kompensējamo zāļu recepti, ja ieslodzītajiem pašiem šādu līdzekļu nav.

Savukārt atsevišķas konstitucionālajā sūdzībā minētās Pieteikuma iesniedzēja vajadzības un vēlmes, piemēram, izgatavot dokumentu kopijas vai, atrodoties atklātajā cietumā, saņemt līdzekļus atvaļinājuma pavadīšanai, nav uzskatāmas par personas pamatvajadzībām. Personas atrašanās pilnā valsts apgādībā neliedz prasīt tās līdzdalību tādu izdevumu segšanā, kuri pārsniedz obligāti nodrošināmo minimumu.

14. Satversmes tiesa norādījusi, ka valstij ir pienākums gādāt, lai persona nepaliktu bez iztikas līdzekļiem (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-17-01 10.4. punktu*). Sociālo tiesību jomā valsts pozitīvo pienākumu pamatkodolā ietilpst tādas sociālās palīdzības nodrošināšana, kas tiek garantēta pat tad, ja persona nav veikusi sociālās apdrošināšanas iemaksas (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2011-03-01 15.3. punktu*).

Turklāt jāņem vērā, ka valstij ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums savas saistības sociālo tiesību jomā samērot ar savām ekonomiskajām iespējām, citādi var tikt apgrūtināta valsts pienākumu izpilde, tostarp citu sociālo tiesību realizēšana (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2010-29-01 15. punktu*). Līdz ar to valsts pienākums ir īstenot personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu vismaz minimālā līmenī.

Satversmes tiesa secina, ka sociāli neapdrošinātu personu ar invaliditāti tiesības uz sociālo nodrošinājumu Latvijā tiek īstenotas vienā no alternatīviem veidiem, proti, kā tiesības saņemt valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu vai arī kā tiesības saņemt aprūpi, atrodoties pilnā valsts apgādībā. Ja persona ar invaliditāti atrodas ieslodzījuma vietā, tās tiesības uz sociālo nodrošinājumu vismaz minimālā līmenī tiek īstenotas pilnās valsts apgādības ietvaros. Tādējādi valsts sociālās drošības sistēma nodrošina, lai tiktu īstenotas ikvienas sociāli neapdrošinātas personas ar invaliditāti tiesības uz sociālo nodrošinājumu minimālā līmenī.

Līdz ar to valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksa vai pilna valsts apgādība ir alternatīvas iespējas īstenot personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Satversmes tiesa norāda, ka apstrīdētā norma nevis nozīmē atkāpšanos no valsts pozitīvā pienākuma īstenot tiesības uz sociālo nodrošinājumu vismaz minimālā līmenī, bet sabiedrības labklājības un citu cilvēku tiesību aizsardzības labad novērš divkāršu aprūpi ieslodzījuma vietā esošai personai ar invaliditāti. Tādējādi apstrīdētā norma ierobežo personas tiesības noteiktos gadījumos saņemt valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, taču pati par sevi neaizskar personai Satversmes 109. pantā noteiktās pamattiesības uz sociālo nodrošinājumu.

Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 109. pantam.

15. Pieteikuma iesniedzējs lūdz izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību arī Satversmes 91. pantam, kurš nosaka:

„Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”

Lai gan likumdevējs sociālo tiesību jomā bauda plašu rīcības brīvību, tomēr arī šajā tiesību jomā regulējumam jāatbilst Satversmes 91. pantam (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2006-13-0103 6. punktu*).

No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs lūdz izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam. Satversmes tiesa norādījusi, ka vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats. Vienlīdzības principam jāgarantē vienotas tiesiskās kārtības pastāvēšana. Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir

attaisnojama (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu un 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 9.1. punktu*).

Lai izvērtētu to, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesai jāpārbauda, pirmkārt, vai personas ar invaliditāti, kuras atrodas ieslodzījuma vietā un kurām pārtraukta valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksa, ir vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos ar citām personu grupām, otrkārt, vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām un, treškārt, vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 10. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-69-01 10. punktu*).

16. Konstitucionālajā sūdzībā un Pieteikuma iesniedzēja papildu paskaidrojumos norādīts, ka personas ar invaliditāti, kuras atrodas ieslodzījuma vietā un kurām pārtraukta valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksa, ir vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, pirmkārt, ar personām ar invaliditāti, kuras atrodas ieslodzījuma vietā un saņem invaliditātes pensiju, un, otrkārt, ar personām ar invaliditāti, kuras neatrodas ieslodzījuma vietā un kurām tiek izmaksāts piešķirtais valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts.

Treškārt, Pieteikuma iesniedzējs arī uzskata, ka pret personām ar invaliditāti, kuras atrodas ieslodzījuma vietā, un citiem ieslodzītajiem tiek nepamatoti pieļauta vienāda attieksme saņemamo pakalpojumu un materiālā nodrošinājuma ziņā, kaut arī šīs personu grupas neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.

16.1. Izvērtējot to, vai vienādos un salīdzināmos apstākļos ir ieslodzījuma vietā esošās personas ar invaliditāti, kurām pārtraukta valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksa un kurām tiek izmaksāta invaliditātes pensija, Satversmes tiesa norāda, ka reiz jau lēmusi par to personu ar

invaliditāti tiesībām uz sociālo nodrošinājumu, kuras atrodas ieslodzījuma vietā.

Spriedumā lietā Nr. 2003-22-01 Satversmes tiesa secināja, ka vienādos un salīdzināmos apstākļos ir ieslodzījuma vietā esošās personas ar invaliditāti, kurām piešķirta invaliditātes pensija, un personas, kurām piešķirta atlīdzība par darbbspēju zaudējumu, kā arī tika konstatēta atšķirīga attieksme pret šīm personu grupām atkarībā no invaliditātes cēloņa un iegūšanas laika (*sk. Satversmes tiesas 2004. gada 26. marta sprieduma lietā Nr. 2003-22-01 9. un 10. punktu*). Tām personām, kurām piešķirta atlīdzība par darbbspēju zudumu, pamatojoties uz lietā Nr. 2003-22-01 apstrīdēto normu, atlīdzības izmaksa tika apturēta uz laiku, kamēr šīs personas atradās ieslodzījuma vietā. Satversmes tiesa atzina attiecīgo normu par neatbilstošu Satversmes 91. un 109. pantam.

Kā jau iepriekš Satversmes tiesa secināja, kopējo valsts sociālās drošības sistēmu veido divas dažādas sistēmas – sociālās apdrošināšanas sistēma un sociālās palīdzības sistēma, un valsts rīcības brīvības robežas attiecībā uz šīm sistēmām ir atšķirīgas. Lietā Nr. 2003-22-01 tika salīdzināti divi maksājumi, kas atkarīgi no sociālās apdrošināšanas iemaksām, kuras veiktas par personu, proti, invaliditātes pensija un atlīdzība par darbbspēju zaudējumu. Satversmes tiesa secināja: lai personai būtu tiesības uz sociālās apdrošināšanas pakalpojumu, būtiski ir tas, ka iemaksas ir veiktas un tās bija jāveic. Ja darba ņēmējs ir apdrošināts kādam obligātās sociālās apdrošināšanas veidam, tad, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, viņam ir tiesības uz attiecīgu nodrošinājumu. Satversmes tiesa arī secināja, ka šajā gadījumā apstrīdētās normas sasaiste ar personas atrašanos pilnā valsts apgādībā nav pamatota (*sk. Satversmes tiesas 2004. gada 26. marta sprieduma lietā Nr. 2003-22-01 10., 11. un 12.2. punktu*).

Savukārt izskatāmajā lietā Pieteikuma iesniedzējs salīdzina sociālās apdrošināšanas pakalpojumu (invaliditātes pensiju) un sociālās palīdzības pakalpojumu (valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu). Sociālās apdrošināšanas un sociālās palīdzības sistēmas ir savstarpēji saistītas un viena otru papildina,

taču katrai no tām ir savs mērķis, uzdevums, funkcijas un principi. Tiesības uz sociālo palīdzību ir personai, kura saviem spēkiem nespēj nodrošināt sevi vai pārvarēt īpašas dzīves grūtības un kura ne no viena cita nesāņem pietiekamu palīdzību (*sk. Satversmes tiesas 2001. gada 13. marta sprieduma lietā Nr. 2000-08-0109 secinājumu daļu*).

Tādējādi atšķirībā no invaliditātes pensijas vai cita maksājuma sociālās apdrošināšanas ietvaros valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta piešķiršana un apmērs nav atkarīgs no veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām, to apmēra vai apdrošināšanas stāža, proti, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēji nav veidojuši uzkrājumu, veicot iemaksas sociālās apdrošināšanas budžetā.

Līdz ar to ieslodzījuma vietā esošās personas ar invaliditāti, kurām pārtraukta valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksa un kurām tiek izmaksāta invaliditātes pensija, nav vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Jāņem vērā arī tas, ka kopš sprieduma lietā Nr. 2003-22-01 stāšanās spēkā situācija ieslodzīto pamatvajadzību apmierināšanā ieslodzījuma vietās ir uzlabojusies, piemēram, ieslodzītajiem ir pieejama sociālā darbinieka palīdzība, un veselības aprūpe ieslodzījuma vietā ir iekļauta vispārējā veselības aprūpes sistēmā.

16.2. Izvērtējot to, vai vienādos un salīdzināmos apstākļos ir personas ar invaliditāti, kuras atrodas ieslodzījuma vietā un kurām pārtraukta valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksa, un personas ar invaliditāti, kuras neatrodas ieslodzījuma vietā un kurām tiek izmaksāts piešķirtais valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, Satversmes tiesa norāda, ka brīvībā esošām personām ar invaliditāti ir tiesības saņemt dažāda veida sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus no valsts un pašvaldības. Taču brīvībā esošajām personām ar invaliditāti sociālā nodrošinājuma pabalsts un pašvaldības sniegtā sociālā palīdzība bieži vien ir vienīgais avots visu pamatvajadzību apmierināšanai, tostarp invaliditātes seku mazināšanai, bet ieslodzīto pamatvajadzības, tostarp mājoklis, apģērbs (nepieciešamības gadījumā arī atklātajos cietumos), uzturs, veselības aprūpe, vismaz minimālā līmenī tiek apmierinātas par valsts budžeta

līdzekļiem. Līdz ar to šīs personu grupas neatrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.

16.3. Satversmes tiesa nepiekrīt Pieteikuma iesniedzējam, ka pret divām citām personu grupām, kas neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, proti, ieslodzījuma vietā esošām personām ar invaliditāti un citiem ieslodzītajiem, tiktu pieļauta vienāda attieksme saņemamo pakalpojumu un materiālā nodrošinājuma ziņā. Kā Satversmes tiesa jau secināja, normatīvais regulējums, kas nosaka ieslodzīto personu pamatvajadzību apmierināšanas kārtību un saņemamo pakalpojumu, piemēram, veselības aprūpes pakalpojumu, apjomu, paredz iespējas nodrošināt katram ieslodzītajam tieši viņam nepieciešamos pakalpojumus. Tāpat personām ar invaliditāti ir tiesības saņemt tehnisko palīglīdzekļu pakalpojumus saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 25. panta pirmās daļas 1. punktu. Tādējādi nevar atzīt, ka pret abām minētajām personu grupām, kas neatrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, tiktu pieļauta vienāda attieksme.

Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. pantam.

17. Satversmes tiesa piekrīt Tiesībsarga viedoklim, ka attiecībā uz ieslodzīto personu ar invaliditāti atrašanos pilnā valsts apgādībā normatīvais regulējums nošķirams no faktiskās situācijas. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka apstrīdētā norma *per se* neierobežo Satversmes 91. un 109. pantā noteiktās personu pamattiesības. Tāpat ir secināts, ka principā ieslodzītie atrodas pilnā valsts apgādībā. Taču tas nenozīmē, ka izņēmuma kārtā nevarētu secināt, ka atsevišķai personai kādā konkrētā situācijā tomēr nav nodrošināta pilna valsts apgādība, piemēram, valsts resursu trūkuma dēļ. Tādējādi personu ar invaliditāti tiesības uz sociālo nodrošinājumu īstenojamas tiesību normu piemērošanas procesā, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai un administratīvajām tiesām izvērtējot, vai konkrētais valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējs, kurš nonācis ieslodzījuma vietā, faktiski atrodas pilnā valsts apgādībā, proti, vai tiek apmierinātas visas viņa

pamatvajadzības, tostarp arī tās, kuras saistītas ar invaliditātes seku mazināšanu.

Tā Administratīvā rajona tiesa savā 2009. gada 13. februāra lēmumā lietā Nr. A42559308 / A2403-09/3 norādīja, ka tai jānoskaidro jēdziena „pilna valsts apgādība” saturs attiecībā uz personu ar invaliditāti, un secināja, ka konkrētajā gadījumā pieteicēja pamatvajadzības tiek apmierinātas un viņš atrodas pilnā valsts apgādībā „pretēji tiem gadījumiem, kad ieslodzījuma vietā atrodas invalīds, kuram nepieciešama tāda sociālā un medicīniskā palīdzība, kuru valstij ierobežoto līdzekļu dēļ nav iespējams sniegt par saviem budžeta līdzekļiem” (*sk. Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 13. februāra lēmuma lietā Nr. A42559308 / A2403-09/3 9. un 11. punktu*). Tādējādi apstrīdētās normas piemērotājs, izvērtējot visus apstākļus, varētu secināt arī to, ka ieslodzījuma vietā esošai personai tomēr nav nodrošināta pilna valsts apgādība. Kā Satversmes tiesa jau norādījusi, valstij ieslodzīto personu pamatvajadzību apmierināšana vismaz minimālā līmenī ir jānodrošina.

Līdz ar to arī jautājums, vai Pieteikuma iesniedzējs ir pilnā valsts apgādībā, izšķirams apstrīdētās normas piemērošanas procesā, nevis Satversmes tiesā. Administratīvā rajona tiesa (Jelgavas tiesu nams) informējusi Satversmes tiesu, ka tās tiesvedībā ir administratīvā lieta Nr. A420514911, kas ierosināta pēc Pieteikuma iesniedzēja pieteikuma par Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2011. gada 19. aprīļa lēmuma Nr. 09-5/5243 atcelšanu.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

n o s p r i e d a :

atzīt Valsts sociālo pabalstu likuma 20. panta pirmās daļas 1. punktu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris